

A politikai harc módszerei, melyekkel a JSZ élni kíván, a következők (s ezeket szintén programba kell iktatni): tevékenységünk mindig és mindenütt nyilvános, s minden tekintetben törvényes; nyilvánosan hirdeti eszméit, és határozza meg jelöltjeit a választásokra, ha pedig nincsenek saját jelöltjei, nyilvánosan támogatják azokat, akiknek elképzelései a legközelebb állnak a mi programunkhoz – azzal, hogy ezeknek a jelölteknek, ha győznek a választásokon, és bekerülnek az országgyűlésbe, az ott folyó munkába síkra kell szállniuk e program megvalósulásáért.

(A program eredeti szövegét az alakuló közgyűlésen fogadták el, 1989. július 5-én, az új, javított szöveg pedig 1989 decembere óta érvényes.)

(N. J. ford.)

KOSOVO DEMOKRATA SZÖVETSÉGE

(Lidhja Demokratike e Kosoves – Demokratski savez Kosova)*

A mély társadalmi, gazdasági és politikai válság, amely már hosszú ideje tart, többnemzetiségű közösségünket számos dilemma elé állította egész további fennmaradása tekintetében. Közéletünket elárasztották a különféle programok és elképzelések, amelyek jugoszláv legitimitásra törekzenek. Az eszmék és javaslatok tarkasága, a világos politikai álláspontokat tükröző programokkal együtt azt mutatják, hogy mindenki aggodódik Jugoszlávia sorsáért, s előtérbe került a tudat, hogy jövője csak így biztosítható, ha minden szubjektuma síkraszáll érte, s nem adja meg senkinek a jogot, hogy más néven szóljon és határozzon, hiszen ez az ország mindenkinek, köztük Kosovo népének is szabad akaratából jött létre. A kosovói polgároknak is immanens joga, hogy szabadon döntsenek a föderációban végbemenő minden változásról.

Tény, hogy a mélyreható, sokrétű válság súlyosan érinti az országot, s hogy Kosovóban ez még erőteljesebben és nagyobb tehertétellel jut kifejezésre, ami radikális fordulatot követel gazdasági, társadalmi és politikai téren egyaránt, mert ez a válság csak úgy törhető le és haladható túl, ha ebben tevékenyen részt vesz minden szubjektív erő, s kihasználunk minden lehetőséget, amire a politikai monizmus és az egypárti monopólium keretei nem felelnek meg. Ezért mi, alulírottak, kezdeményezést teszünk a Kosovói Demokrata Szövetség megalapítására – és új választások kiírására 1990. január 11-ével –, mindazoknak a társadalmi-politikai és művelődési tevékenységeknek a társítása céljából, amelyeknek résztvevői elfogadják programcéljainkat:

1. Kosovo Demokrata Szövetség olyan gazdasági és társadalmi megoldásokért száll síkra, amelyek lehetővé teszik a válság mielőbbi túlhaladását, és az ország lendületes gazdasági fejlődését. Ennek megfelelően szorgalmazzuk a piacgazdaságot, a különböző tulajdonformákat, a modern piaci viszonyokat, s ellenezzük a politika illetéktelen beavatkozását a gazdasági kérdésekbe, ami eddig is káros következményekkel járt.

Alapproblémánk az elmaradottság és a munkanélküliség

Kosovo a maga emberi és természeti erőforrásai ellenére gazdaságilag az ország legelmaradottabb területe, a legnagyobb munkanélküliséggel; szövetségünk ezért úgy ítéli meg, hogy Kosovo legalapvetőbb problémája a gazdasági fejletlenség és a

* A Szövetségtől csak a program érkezett meg szerkesztőségünk címére, a kérdőívet nem töltötték ki.

munkahiány, aminek gyorsabb leküzdése érdekében a kezdeményezések serkentésére és további beruházásokra, a termelés ésszerűsítésére és modernizálására, gazdasági szerkezetváltásra van szükség, nem pedig a gazdasági szervezetek felszámolására, és elsietett megszüntetésére. Szövetségünk mindenkinek egyenlő jogot követel a munkára – képességeitől függően, és szembefordul minden területi, nemzeti vagy másfajta alapon nyugvó kiváltsággal.

Kosovo Demokrata Szövetsége minden belső anyagi és szellemi erőforrást a tartomány gazdasági fejlődésének szolgálatába kíván állítani, és aktív szociális politikát követel, ami minden modern államban megvan, ide értve a fejlettek szolidaritását is az ország fejletlen vidékeivel.

Szövetségünk sikraszáll a demokratikus, föderatív, szocialista Jugoszláviáért, és a politikai rendszer ilyen irányú megreformálásáért.

Olyan demokráciáért küzdünk, amely teljes jogi és politikai egyenrangúságot szavatol minden polgárnak, biztosítja minden egyén méltóságát és vagyónbiztonságát, függetlenül nemzeti, nemi és felekezeti hovatartozásától; olyan jogállamot követelünk, amely tiszteletben tartja az alkotmányt és a törvényeket, kizárja a politikai önkényt és hatalmaskodást, érvényre juttatja a politikai pluralizmust, amely kifejezést adhat a munkásrétegződésnek és érdekeknek, s lehetővé teszi a különböző politikai elképzelések és irányzatok versengését; támogatjuk a többpártrendszert, a személyiség és a polgár hatékony védelmével és szabadságával, támogatjuk a gondolati és szólásszabadságot, a sajtó és a politikai szerződés szabadságát. Követeljük mindenfajta cenzúra, köztük a titkos cenzúra megszüntetését, valamint a bíróságok önállósítását.

A föderáció alapja – az egyenrangúság

Kosovo Demokrata Szövetsége úgy értelmezi a föderációt, mint az egyenrangú szubjektumok – a köztársaságok és tartományok – közösségét, és mint a mindenfajta nemzetiségű polgárok egyenrangú közösséget, olyan parlamentáris rendszerrel, amely a szabad, közvetlen és általános választások jogán alapszik.

Szövetségünk sikraszáll az albánok társadalmi, politikai és kulturális szubjektivitásának érvényesítéséért, és arra vonatkozó jogukért, hogy saját népességük, összpontosítottságuk és fejlettségi fokuk függvényében, a velük együttélő népekkel kötött megállapodásuk útján kihasználják a politikai és jogi konstituálódásnak mindazokat a formáit, amelyek elősegíthetik egyenrangúságuk érvényre jutását.

3. Tudatában lévén annak, hogy a népek együttműködése, kölcsönös megértése, barátsága és szolidaritása a civilizáció egyik legjelentősebb eredménye és vívmánya, a veszekedés és ellenségeskedés pedig szerencsétlenség, Kosovo Demokrata Szövetsége hozzá kíván járulni Kosovo, Jugoszlávia és a világ minden népe barátságának és sokoldalú együttműködésének elmélyítéséhez, és hangsúlyozza:

- az albánoknak, a szerbeknek, a Crna Gora-iaknak, a törököknek és másoknak törénelmileg és aktuálisan is joguk van a maguk Kosovójára, amelyet együttesen kell erősíteniük és fejleszteniük;
- minden nép jólétének és boldogságának alapja a barátságban eltöltött élet;
- a kultúrák és hagyományok sokasága, helyesen értelmezve, egymást gazdagítja;
- a népek együttműködése és barátsága megvalósíthatatlan egymás kölcsönös megismerése, megértése, egymás kultúrájának és hagyományainak megbecsülése nélkül.

A nemzeti kiváltságok ellen

Kosovo Demokrata Szövetség külön elkötelezi magát: mindenfajta nemzeti kiváltság és megkülönböztetés ellen; a nemzetek és nemzetiségek törzsökösségének és államalkotói mivoltának, vagy véletlenszerű és marginális jelenlétének koncepciója

ellen; a jogok rangsorolása és limitálása ellen; minden sovinizmus és hegemonia ellen; a nemzeti kérdésekkel való nacionalista és bürokrata mesterkedések ellen.

A nemzetiségek sokoldalú műveltségének fejlesztése érdekében Kosovo Demokrata Szövetsége síkraszáll az anyanyelven folyó oktatásért az iskoláztatás minden szintjén, az iskola helyzetének és erkölcsi méltóságának megőrzéséért, az anyanyelv ápolásáért és egyenrangúságáért a nyilvános érintkezésben valamint a hivatalos használatban, a kulturális és történelmi hagyományok szabad és egyenrangú ápolásáért, a nemzeti szimbólumok szabad használatáért, és a nemzeti ünnepek méltóságteljes megünnepléséért, annak jogáért és lehetőségéért, hogy minden nép felhasználhassa a kulturális és szellemi alkotó munka pozitív eredményeit, függetlenül azok eredetétől.

4. Kosovo Demokrata Szövetsége ugyancsak elkötelezi magát a Kosovóról szóló igazság mellett, s harcolni fog a dezinformációk és rágalom ellen. Ellenez minden megtorlást és korlátozást, mint a problémák megoldásának módját, szembefordul a rendkívüli intézkedések bevezetésével és fenntartásával, az izolációkkal és a politikai perekkel, követeli, hogy bocsássanak szabadon minden politikai foglyot az országban. Kosovo Demokrata Szövetsége tehát az építő jellegű dialógus és a megértés híve.

Priština, 1989. december 23.

(N. J. ford.)

LIBERÁLIS PÁRT – VALJEVO

(Liberalna stranka – Valjevo)

---

1. *Pártunk neve Liberalna stranka – Valjevo, Liberális Párt – Valjevo. Szervezeti szabályzatunk még szövetséget említ, de első közgyűlésünkön párttá alakulunk át. Pártunk szimbólumát a Szervezeti szabályzat 27. szakasza írja le. Jelvényünk a mellékelt tagsági könyv hátlapján látható.*
2. *Alakuló közgyűlésünket Valjevón tartottuk 1989. december 14-én. Bejegyzési kérelmünket átadtuk a valjevói belügyi titkárságon, de választ még nem kaptunk.*
3. *Alapító okmányunk a Szervezeti szabályzat.*
4. *A szabályzat 3. szakasza egyúttal a Programunk, amelynek elkülönítésére most folynak az előkészületek.*
5. *Pártunk annak a Liberális Pártnak a hagyományait folytatja, amely gyakorlatilag az 1858. évi svetoandreji közgyűléssel kezdte meg működését.*
6. *Szervezeti működésünket a szabályzat 9–22. szakasza rendezi.*
7. *Képviselési vezető szervünk a vezetőség, amelynek 9 tagja van.*
8. *Pártunk alosztályokban fejti ki működését. A valjevóin kívül ilyen szervezet működik Osečina (1990. január 11.), Mionica (1990. január 23.) és Kragujevac területén (1990. február 13.), de hamarosan megalakul Belgrádban (1990. március 6.), Újvidéken (március végén) és a bosznia-hercegovinai Zvornikon is (ugyancsak március végén).*
9. *Minden alosztály közgyűlése egy-egy tagot választ a párt Tanácsába, az alosztályok pedig önállóan tevékenykednek (a szervezeti szabályzattal összhangban).*
10. *A pártnak több mint 400 tagja van, ami naponta változik, viszont a nyilvántartásba vett szimpatizánsok száma ennél kétszer nagyobb.*
11. *Pártunk székhelye: Valjevo, Vuk Karadžić utca 20. Telefonügyeletünk 17–19 óra között működik a 014/22-659 számon.*